Journal of Marine Medicine
Spring 2023, Volume 5, Issue 1
Pages: 31-39
10.30491/5.1.31

Evaluation of Nurses' Knowledge and Observance about Patients' Rights in Selected Military Hospitals

Parisa Mehdizadeh [1], Ail Aliakbar Esfahani [2], Amir Vahedian-Azimi [3], Mehdi Ghaed [2], Sedighe Koohestani [1 *]

[1] *Health Management Research Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran*
[2] *Marine Medicine Research Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran*
[3] *Trauma Research Center, Nursing Faculty, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran*

Received: 2 August 2022 **Accepted:** 11 November 2022

Abstract

Background and Aim: Patients' rights are their expectations from healthcare organization and hospitals. Protection of patient rights by nurses is possible only when they have the necessary knowledge in this field. Therefore, this study was conducted with the aim of determining the nurses' knowledge and observance about patients' rights in selected military hospitals.

Methods: This cross-sectional study was conducted in Iran during 2022. The research samples included 317 nurses who were selected by convenience sampling method. The data collection tool was a standard questionnaire consisting of three parts, which was completed by nurses in self-report manner; the first part was related to the demographic data, and the second and third parts were related to the patients' legal status (for assessing nurses' knowledge and observance about patients' rights).

Results: 49.2% of nurses' knowledge about patient rights was in good status and 47.9% was in excellent status. In other words, about half of the nurses were aware of patients' rights. Meanwhile, in terms of observance of patient rights by nurses, 71% of them were in excellent status. The level of knowledge and observance of patients' rights had a significant relationship with the variables of age, job history and education level ($P<0.05$).

Conclusion: Considering that about half of the nurses in the selected military hospitals did not have adequate knowledge of the patient's rights, the necessity of training and informing the nurses is becoming more apparent. It is suggested that the education of patients' rights to nurses and patients should be placed at the top of the plans of managers and decision makers of the organization.

Keywords: Patient's Right, Health Care Quality, Nurse, Ethics.

[Downloaded from jmarmed.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.30491/5.1.31]

[*] **Corresponding author:** Sedigheh Koohestani**, Email**: s.kohestani.65@gmail.com
Address: Health Management Research Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

مجله طب دریا
دوره ۵، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲
صفحات: ۳۹-۳۱
10.30491/5.1.31

ارزیابی آگاهی پرستاران از حقوق بیمار و میزان رعایت آن در بیمارستان‌های نظامی منتخب

پریسا مهدی‌زاده[۱]، علی علی اکبر اصفهانی[۲]، امیر واحدیان عظیمی[۳]، مهدی قائد[۲]، صدیقه کوهستانی[۱*]

[۱] مرکز تحقیقات مدیریت سلامت، دانشگاه علوم پزشکی بقیه اله (عج)، تهران، ایران
[۲] مرکز تحقیقات طب دریا، دانشگاه علوم پزشکی بقیه اله (عج)، تهران، ایران
[۳] مرکز تحقیقات تروما، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)، تهران، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۱۱ **پذیرش مقاله:** ۱۴۰۱/۰۸/۲۰

چکیده

زمینه و هدف: حقوق بیمار در واقع انتظاراتی است که او از موسسات خدمات بهداشتی–درمانی دارد. حمایت از حقوق بیمار توسط پرستاران تنها زمانی امکان‌پذیر است که آنها آگاهی لازم را در این زمینه داشته باشند. لذا این مطالعه با هدف ارزیابی آگاهی پرستاران از حقوق بیمار و میزان رعایت آن در بیمارستانهای نظامی منتخب انجام شد.

روش‌ها: این مطالعه تحلیلی توصیفی و مقطعی در سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ انجام شد. نمونه‌های پژوهش شامل ۳۱۷ نفر از پرستاران بودند که به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه استاندارد مشتمل بر سه بخش بود که به روش خودگزارش‌دهی توسط پرستاران تکمیل شد؛ بخش اول مربوط به مشخصات دموگرافیک و بخش دوم و سوم مربوط به موقعیت‌های حقوقی بیماران (برای سنجش آگاهی پرستاران از حقوق بیمار و میزان رعایت آن) بود.

یافته‌ها: ۴۹/۲ ٪ آگاهی پرستاران در زمینه حقوق بیمار در وضعیت خوب و ۴۷/۹ ٪ در وضعیت عالی قرار داشتند. به عبارت دیگر حدود نیمی از افراد مورد مطالعه از حقوق بیماران آگاهی داشتند. این در حالی است که از نظر رعایت حقوق بیمار توسط پرستاران مورد مطالعه ۷۱٪ افراد در وضعیت عالی قرار داشتند. میزان آگاهی و رعایت حقوق بیماران با متغیرهای سن، سابقه و تحصیلات ارتباط معنی‌داری داشت ($P<0.05$).

نتیجه‌گیری: با توجه به اینکه حدود نیمی از پرستاران در بیمارستان‌های نظامی مورد مطالعه آگاهی مناسبی از حقوق بیمار نداشتند، لذا ضرورت آموزش و اطلاع رسانی هر چه بیشتر به پرستاران نمایان می‌شود. پیشنهاد می‌شود که آموزش حقوق بیمار به کارکنان و بیماران در راس برنامه‌های مدیران و تصمیم گیران سازمان قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: حقوق بیمار، کیفیت خدمات سلامت، پرستار، اخلاق.

*نویسنده مسئول: **صدیقه کوهستانی**. پست الکترونیک: s.kohestani.65@gmail.com
آدرس: مرکز تحقیقات مدیریت سلامت، دانشگاه علوم پزشکی بقیه اله (عج)، تهران، ایران.

[Downloaded from jmarmed.ir on 2026-11-11]
[DOI: 10.30491/5.1.31]

مقدمه

امروزه نقش حمایتی کادر درمان و بالاخص پرستاران از حقوق بیماران به علت ارتباط نزدیک و مداوم با آنها به طور روزافزونی افزایش یافته است (۱). یکی از مهمترین شاخص‌های ارزیابی کیفیت مراقبت‌های بهداشتی و درمانی، ارزیابی وضعیت حقوق بیمار و تعامل بین بیمار و ارائه دهندگان این نوع مراقبت‌ها می‌باشد (۲،۳). عملکرد پرستاران به عنوان افرادی که در خط مقدم ارائه خدمات بهداشتی درمانی فعالیت می‌کنند، تا حد بسیاری به عنوان یک عامل تعیین کننده کیفیت مراقبت‌های بهداشتی درمانی به شمار می‌رود (۴). لذا پرستاران به منظور ارتقای کیفیت مراقبت، نه تنها باید از بیماری آگاهی داشته باشند، بلکه ضرورت دارد درباره حقوق بیمار نیز دانش وآگاهی لازم را کسب نمایند (۵).

رعایت حقوق بیمار به منظور حفظ حرمت و عزت او و در واقع یک قاعده رفتاری بین افرادی است که از خدمات بهداشتی بهره‌مند می‌شوند (۶،۷). فرصت ایجاد روابط، وظیفه مراقبت بدون ایجاد آسیب و حمایت از بیمار اولین بار زمانی مورد استفاده قرار گرفت که شورای بین المللی پرستاران (ICN) کارکرد "حمایت از بیمار" را در قوانین حرفه ای اخلاقی خود گنجاند. پرستاران می‌توانند به بیماران کمک کنند تا خودکنترلی و کیفیت زندگی خود را بهبود بخشند (۸).

با توجه به افزایش سطح آگاهی بیماران نسبت به حقوق خود و از طرفی ارتقای مطالبه‌گری آنها در این خصوص، انتظار می‌رود بیمارستانها به نحو مطلوبتری مسئولیت ارائه خدمات و مراقبت های پزشکی را عهده دار شوند و نسبت به ارتقای کیفیت خدمات اهتمام ورزند (۹). ارائه‌دهندگان خدمات بهداشتی درمانی بویژه پرستاران، چنانچه آگاهی و دانش لازم را درباره مفاهیم اخلاقی و مضامین مرتبط با آن، از جمله حقوق بیمار نداشته باشند، قادر به رو به رو شدن با چالشها و مسائل پیش رو نخواهند بود و در نتیجه نمی‌توانند خود را با نیازهای جدید و تغییرات تکنولوژیکی منطبق سازند. بنابراین لزوم توجه به این مفاهیم، به منظور ارائه مراقبت‌های بهداشتی و درمانی با کیفیت مطلوبتر بیش از پیش احساس می‌شود (۱۰). کیفیت و سودمندی خدمات ارائه شده موضوعی حیاتی است که نیازمند توجه بیشتری از طریق حمایت از بیمار می‌باشد (۱۱).

مطالعات مختلف نشان می‌دهد که در بیمارستانهای مختلف هم میزان آگاهی از حقوق بیمار و هم میزان رعایت آن در شرایط مناسبی قرار ندارد (۱۲). هوشمند و همکاران در مطالعه خود در خصوص میزان آگاهی پرستاران از حقوق بیمار به این نتیجه رسیدند که پرستاران مورد مطالعه در مورد حق بیمار در دریافت اطلاعات ضروری در مراحل تشخیص، درمان و سیر پیشرفت بیماری از آگاهی متوسطی برخوردار هستند (۱۳). در مطالعه‌ای Hakan و همکاران نیز اظهار داشتند ۶۳ درصد از شرکت‌کنندگان هیچ نوع قانون مربوط به حقوق بیماران را مطالعه نکرده‌اند. بنابراین ضروری است که این موضوع خاص هم در برنامه‌های آموزشی دانشکده‌های پزشکی گنجانده شود و هم توسط همه بخش‌های جامعه از جمله پزشکان حمایت شود (۱۴).

نتایج برخی دیگر از تحقیقات انجام شده در مورد حقوق بیماران نشان می‌دهد که اغلب بیماران معتقدند موارد حقوقی از جمله دریافت اطلاعات از تشخیص و درمان، عواقب و خطرات ناشی از درمان و عدم درمان، توجه به درخواست‌های آنان و گوش فرا دادن به صحبت‌هایشان از سوی گروه مراقبتی و درمانی رعایت نمی‌شود. از آنجا که برای رعایت این حقوق گام اول آگاه بودن از آن است، انجام بررسی‌هایی در زمینه سنجش میزان آگاهی پرستاران از این حقوق ضروری به نظر می‌رسد (۱۵).

بنابراین مطالعات انجام شده در این زمینه حاکی از آن است که حقوق بیمار به خوبی در بین پرسنل مراقبت درمانی شناخته نشده است یا در صورت آگاهی داشتن هنوز به نحو مطلوب اجرا نمی‌شود. بیمارستان‌ها به عنوان یکی از مهمترین ارکان ارائه خدمات سلامت، باید نهادی برای درک و احترام به حقوق بیمار، خانواده، پزشکان و سایر مراقبت کنندگان باشند. بیمارستان‌ها و مراکز آموزشی و درمانی باید به جنبه‌های اخلاقی مراقبت واقف بوده و به آن احترام بگذارند. در سایه تعامل مناسب ارائه دهندگان و گیرندگان خدمات نسبت به وظایف خود و احترام به حقوق یکدیگر، سلامت جامعه در بالاترین سطح ممکن قابل دستیابی خواهد بود (۱۶،۱۷).

با توجه به ضرورت اعتلای حقوق بیمار و اهمیت موضوع و نیز کمبود مطالعات در زمینه حقوق بیماران در بیمارستان‌های نظامی، در این پژوهش به بررسی آگاهی پرستاران از حقوق بیمار و میزان رعایت آن توسط آنها در این بیمارستان‌ها پرداخته شد تا نتایج آن به عنوان راهنمایی توسط مسئولین مورد استفاده قرار بگیرد.

روش‌ها

این مطالعه یک پژوهش کاربردی و توصیفی-تحلیلی است که به صورت مقطعی در سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بر روی پرستاران شاغل در بخش‌های مختلف بیمارستان های نظامی منتخب انجام شد. در این مطالعه ۳۱۷ نفر از پرستاران شاغل در بیمارستانهای شهرهای بندرعباس، بوشهر، شیراز و چالوس با روش نمونه گیری در دسترس انتخاب و آگاهی پرستاران از حقوق بیمار و میزان رعایت آن توسط آنها سنجیده شد.

معیار ورود شامل پرستاران شاغلی بود که حداقل۱۲ ماه سابقه کار داشته و تمایل به شرکت در پژوهش داشتند و معیار خروج شامل پرسشنامه های ناقص بود.

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه استاندارد مشتمل بر سه بخش بود که به روش خودگزارش‌دهی توسط پرستاران تکمیل شد. بخش اول شامل اطلاعات دموگرافیک (سن، جنس، وضعیت تاهل، سطح تحصیلات، سمت، سابقه کار، بیمارستان و بخش های بالینی محل کار) پرستاران بود. بخش دوم پرسشنامه سنجش میزان آگاهی

[Downloaded from jmarmed.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.30491/5.1.31]

پرستاران از حقوق بیمار که شامل ۲۱ موقعیت حقوقی (۴ مورد حق آگاهی، ۲ مورد حق انتخاب، ۵ مورد حق رازداری و حفظ حریم شخصی، ۳ مورد حق احترام، ۳ مورد حق امتناع، ۳ مورد حق مراقبت و درمان صحیح و ۱ مورد حق اعتراض) بود. بخش سوم پرسشنامه برای سنجش میزان رعایت حقوق بیمار از دیدگاه پرستاران تنظیم شده بود که از نظر تعداد و نوع موقعیت‌ها مشابه با قسمت دوم بود. در هر سئوال صحیح و غلط بودن موقعیت مورد پرسش قرار گرفت و هر موقعیت حداکثر یک و حداقل صفر امتیاز داشت. در مجموع امتیازات کسب شده حداقل صفر و حداکثر ۲۱ امتیاز بوده که با دسته بندی اطلاعات؛ امتیاز ۱ - ۵ در سطح ضعیف، ۶ - ۱۰ در سطح متوسط، ۱۱ - ۱۵ در سطح خوب، ۱۶ و بالاتر در سطح عالی قرار گرفت. در هر سئوال پس از مطرح شدن موقعیت، چند گزینه که احتمال می‌رفت پرستاران یکی از آنها را انجام دهند مطرح شده بود. یکی از گزینه‌ها صحیح‌ترین بود و در صورت انتخاب آن یک امتیاز داده می‌شد و اگر گزینه‌های دیگر انتخاب می‌شد امتیاز صفر به آن تعلق گرفت.

پرسشنامه عملکرد از نظر تعداد و نوع موقعیت‌ها مشابه با قسمت آگاهی بود. در هر سئوال پس از مطرح شدن موقعیت، چند گزینه که احتمال می‌رفت پرستاران یکی از آنها را انجام دهند مطرح شده بود. یکی از گزینه‌ها صحیح‌ترین بود و در صورت انتخاب آن یک امتیاز داده می‌شد و اگر گزینه‌های دیگر انتخاب می‌شد، امتیاز صفر به آن تعلق می‌گرفت. امتیاز کل و دسته بندی نیز مانند قسمت آگاهی بود. اعتبارسنجی پرسشنامه در مطالعه نصیریانی و همکاران تائید شده است (۱۸).

ابعاد مربوط به حوزه آگاهی و عملکرد با تعداد سوالات و امتیاز آن در ذیل بیان شده است:

حق اگاهی دارای ۴ سوال و ۴ امتیاز است. حق انتخاب دارای ۲ سوال و ۲ امتیاز است. حق رازداری و حفظ حریم شخصی دارای ۵ سوال و ۵ امتیاز است. حق احترام دارای ۳ سوال و ۳ امتیاز است. حق امتناع دارای ۳ سوال و ۳ امتیاز است. حق مراقبت و درمان صحیح دارای ۳ سوال و ۳ امتیاز است. حق اعتراض دارای ۱ سوال و ۱ امتیاز است.

محاسبات آماری داده‌ها

آنالیز داده‌ها با نرم افزار آماری SPSS نسخه ۱۶ انجام شد. آنالیز توصیفی برای تمام متغیرها انجام گرفت. متغیرها با استفاده از آزمون‌های آماری تی مستقل، آنالیز واریانس یک طرفه، ضریب همبستگی اسپیرمن و پیرسون تجزیه و تحلیل شد. میزان P کمتر از ۰/۰۵ و در یک مورد کمتر از ۰/۰۱ به عنوان سطح معنی‌داری در نظر گرفته شد.

ملاحظات اخلاقی

مطالعه حاضر با کد اخلاق IR.BMSU.REC.1398.305 تصویب شده است. در ابتدا به پرستاران درباره هدف پژوهش و نحوه انجام مطالعه توضیحات لازم ارائه شد و مشارکت آنها در مطالعه به صورت داوطلبانه بود. بدین ترتیب که فرم رضایت‌نامه آگاهانه توسط واحدهای مورد پژوهش تکمیل شد و اطلاعات کسب شده از آنها بطور محرمانه و بدون نام خواهد بود.

نتایج

در بین پرستاران ۵۸/۴ ٪ زن و ۶۵/۳ ٪ متاهل بودند. بیشترین فراوانی مربوط به اشتغال در بخش اورژانس ۱۸/۶ ٪ بود. از نظر تحصیلات بیشترین فراوانی مربوط به لیسانس ۸۸٪ بود. از نظر نوع استخدام ۶۷/۵ ٪ قراردادی بودند (جدول-۱).

جدول-۱. توزیع فراوانی مربوط به اطلاعات دموگرافیک ۳۱۷ پرستار

متغیرها		فراوانی (درصد)
جنسیت	مرد	۱۳۲ (۴۱/۶)
	زن	۱۸۵ (۵۸/۴)
تاهل	متاهل	۲۰۷ (۶۵/۳)
	مجرد	۱۱۰ (۳۴/۷)
بخش	اورژانس	۵۹ (۱۸/۶)
	اطفال	۸ (۲/۵)
	جراحی	۵۷ (۱۸)
	داخلی	۵۰ (۱۵/۸)
	زنان	۳۰ (۹/۵)
	ویژه	۵۵ (۱۷/۴)
	دفترپرستاری	۹ (۲/۸)
	دیالیز	۹ (۲/۸)
	سایر	۴۰ (۱۲/۶)
تحصیلات	دیپلم	۱۱ (۳/۵)
	فوق دیپلم	۲۳ (۷/۳)
	لیسانس	۲۷۹ (۸۸)
	فوق لیسانس	۴ (۱/۳)
سمت	پرستار	۲۸۹ (۹۱/۲)
	سرپرستار	۱۸ (۵/۲۷)
	سوپروایزر	۱۰ (۳/۲)
نوع استخدام	رسمی	۷۲ (۲۲/۷)
	قراردادی	۲۱۴ (۶۷/۵)
	شرکتی	۷ (۲/۲)
	سایر	۲۴ (۷/۶)
بیمارستان	مسلمین	۱۴۳ (۴۵/۱)
	صاحب زمان	۸۸ (۲۷/۸)
	قائم	۶۱ (۱۹/۲)
	امام رضا	۲۵ (۷/۹)

از نظر سابقه کار پرستاران در بیمارستانهای مختلف، بیشترین مورد ۶/۲۴±۹/۲۳ سال مربوط به پرستاران بیمارستان شهر شیراز و کمترین مربوط به بیمارستان شهر بوشهر با ۴/۸۴±۵/۴۷ سال بود (جدول-۲).

[Downloaded from jmarmed.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.30491/5.1.31]

به لحاظ وضعیت آگاهی پرستاران در زمینه حقوق بیمار ۴۹/۲ ٪ افراد در وضعیت خوب و ۴۷/۹ ٪ در وضعیت عالی قرار داشتند. از نظر عملکرد پرستاران در زمینه حقوق بیمار ۷۱ ٪ در وضعیت عالی قرار داشتند. میانگین نمره کل حیطه آگاهی ۱۵/۹۷±۲/۹۳ و عملکرد ۱۷/۸۶±۵/۰۹ بدست آمد (جدول-۳).

در حیطه آگاهی، بیشترین میانگین مربوط به بعد حق رازداری و حفظ حریم شخصی (۴/۲۷) می‌باشد. در حیطه عملکرد، بیشترین میانگین مربوط به همین بعد (۴/۲۳) بود (جدول-۴).

بررسی ارتباط بین متغیرهای مورد مطالعه با آگاهی و عملکرد در کل بیمارستانها نشان داد بین سن و آگاهی ارتباط معکوس وجود دارد اما معنی دار نیست. سن و عملکرد ارتباط مستقیم اما غیرمعنی‌دار دارند. سابقه کاری و آگاهی ارتباط معکوس و غیرمعنی‌دار دارند. بین سابقه کاری و عملکرد ارتباط مثبت و معنی‌دار وجود دارد (جدول-۵).

تحلیل رابطه بین متغیرهای مورد مطالعه در کل بیمارستانها نشان داد رابطه جنس با تاهل و بیمارستان معکوس و معنی‌دار است. جنس با بخش و تحصیلات ارتباط مستقیم و معنی‌دار دارد. جنس با مسولیت ارتباط معکوس داشته و معنی‌دار نبود. جنس با نوع استخدام ارتباط مثبت و غیرمعنی‌دار داشت. جنس با عملکرد ارتباط مستقیم و معنی‌دار دارد. جنس با آگاهی ارتباط مستقیم و غیرمعنی دار داشت (جدول-۶).

جدول-۲. میانگین سن و سابقه کاری پرستاران (۳۱۷ نفر) در بیمارستان های شهرهای مختلف

	شیراز	بندرعباس	بوشهر	چالوس	کل بیمارستان ها
سن (سال)	۳۶±۲۷/۰۱	۳۰/۹۳±۶/۱۰	۲۷/۹۸±۵/۹۸	۳۲/۸۰±۶/۹۸	۳۲/۸۰±۱۸/۹۴
سابقه کاری (سال)	۹/۲۳±۶/۲۴	۷/۴۲±۵/۲۴	۵/۴۷±۴/۸۴	۸/۲۴±۷/۰۹	۷/۹۳±۵/۹۴

جدول-۳. توزیع فراوانی (٪) آگاهی و عملکرد پرستاران (۳۱۷ نفر) در زمینه حقوق بیمار

آگاهی و عملکرد در زمینه حقوق بیمار	نمره	آگاهی	عملکرد
ضعیف	۱-۵	۱ (۰/۳)	۶ (۱/۹)
متوسط	۶-۱۰	۸ (۲/۵)	۴۳ (۱۳/۶)
خوب	۱۱-۱۵	۱۵۶ (۴۹/۲)	۴۳ (۱۳/۶)
عالی	۱۶-۲۱	۱۵۲ (۴۷/۹)	۲۲۵ (۷۱)
جمع		۳۱۷ (۱۰۰)	۳۱۷ (۱۰۰)
میانگین و انحراف معیار		۱۵/۹۷±۲/۹۳	۱۷/۸۶±۵/۰۹

جدول-٤. میانگین و انحراف معیار نمرات ابعاد حقوقی بیمار در کل بیمارستان ها اخذ شده توسط پرستاران (۳۱۷ نفر)

ابعاد حقوقی بیمار	آگاهی	عملکرد
حق آگاهی	۹/۸۲±۲/۰	۴۷/۹۶±۳/۰
حق انتخاب	۴۷/۵۴±۱/۰	۵۸/۷۲±۱/۰
حق رازداری و حفظ حریم شخصی	۲۷/۹۲±۴/۰	۲۳/۳۵±۴/۱
حق احترام	۲۹/۸۷±۲/۰	۷۲/۶۹±۲/۰
حق امتناع	۲۲/۶۴±۲/۰	۶۹/۶۶±۲/۰
حق مراقبت ودرمان صحیح	۸۸/۹۰±۱/۰	۳۹/۰۲±۲/۱
حق اعتراض	۹۱/۲۷±۰/۰	۷۵/۴۳±۰/۰

جدول-۵. ارتباط بین متغیرهای کمی مطالعه با آگاهی و عملکرد پرستاران در کل بیمارستان ها (۳۱۷ نفر)

متغیرها	سن		سابقه کاری		آگاهی		عملکرد	
	P	R	P	R	P	r	P	r
سن	۱	۱	<۰/۰۰۱	۰/۳۷۱**	۰/۶۸۱	-۰/۰۲۳	۰/۷۶۱	۰/۰۱۷
سابقه کاری	<۰/۰۰۱	۰/۳۷۱**	۱	۱	۰/۵۸۸	-۰/۰۳۱	۰/۰۱۴	۰/۱۳۹*
آگاهی	۰/۶۸۱	-۰/۰۲۳	۰/۵۸۸	-۰/۰۳۱	۱	۱	۰/۱۵۷	۰/۰۸۰
عملکرد	۰/۷۶۱	۰/۰۱۷	۰/۰۱۴	۰/۱۳۹*	۰/۱۵۷	۰/۰۸۰	۱	۱

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). *Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).*

[Downloaded from jmarmed.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.30491/5.1.31]

جدول-٦. ارتباط متغیرهای مورد مطالعه با آگاهی و عملکرد پرستاران در کل بیمارستان ها (۳۱۷ نفر)

متغیرها	جنس		تاهل		بیمارستان		بخش		تحصیلات		مسولیت		نوع استخدام		عملکرد		آگاهی	
	P	r	P	R	P	R	P	R	P	R	p	r	p	r	p	r	p	R
جنس	۱	۱	۰/۰۰۱	-۰/۱۹۱**	۰/۰۰۱	-۰/۲۷۸**	۰/۰۰۱	۰/۲۰۵**	۰/۰۰۸	۰/۱۴۹**	۰/۱۷۴	-۰/۰۷۷	۰/۵۹۲	۰/۰۳۰	۰/۰۰۱	۰/۲۲۹*	۰/۲۷۲	۰/۰۶۲
تاهل	۰/۰۰۱	-۰/۱۹۱**	۱	۱	۰/۲۹۲	۰/۰۵۹	۰/۰۲۷	-۰/۱۲۴*	۰/۸۲۳	۰/۰۱۳	۰/۰۰۱	-۰/۱۸۱**	۰/۰۰۱	۰/۲۳۷**	۰/۱۳۷	۰/۰۸۴	۰/۱۲۵	۰/۰۸۶
بیمارستان	۰/۰۰۱	-۰/۲۷۸**	۰/۲۹۲	۰/۰۵۹	۱	۱	۰/۰۰۱	-۰/۲۲۸**	۰/۶۳۰	-۰/۰۲۷	۰/۰۷۳	۰/۱۰۱	۰/۱۲۷	-۰/۰۸۶	۰/۰۰۱	-۰/۱۸۸**	۰/۰۳۰	۰/۱۲۲
بخش	۰/۰۰۱	۰/۲۰۵**	۰/۰۲۷	-۰/۱۲۴*	۰/۰۰۱	-۰/۲۲۸**	۱	۱	۰/۹۶۴	۰/۰۰۳	۰/۱۵۲	۰/۰۸۱	۰/۲۵۷	-۰/۰۶۴	۰/۱۴۹	۰/۰۸۱	۰/۸۴۰	۰/۰۱۱
تحصیلات	۰/۰۰۸	۰/۱۴۹**	۰/۸۲۳	۰/۰۱۳	۰/۶۳۰	-۰/۰۲۷	۰/۹۶۴	۰/۰۰۳	۱	۱	۰/۱۳۴	۰/۰۸۴	۰/۹۴۸	۰/۰۰۴	۰/۰۰۱	۰/۴۱۲*	۰/۳۲۵	-۰/۰۵۵
مسئولیت	۰/۱۷۴	-۰/۰۷۷	۰/۰۰۱	-۰/۱۸۱**	۰/۰۷۳	۰/۱۰۱	۰/۱۵۲	۰/۰۸۱	۰/۱۳۴	۰/۰۸۴	۱	۱	۰/۰۰۱	-۰/۴۲۳*	۰/۶۱۰	۰/۰۲۹	۰/۸۲۹	۰/۰۱۲
نوع استخدام	۰/۵۹۲	۰/۰۳۰	۰/۰۰۱	۰/۲۳۷**	۰/۱۲۷	-۰/۰۸۶	۰/۲۵۷	-۰/۰۶۴	۰/۹۴۸	۰/۰۰۴	۰/۰۰۱	-۰/۴۲۳*	۱	۱	۰/۲۵۲	-۰/۰۶۵	۰/۷۰۰	-۰/۰۲۲
دسته عملکرد	۰/۰۰۱	۰/۲۲۹*	۰/۱۳۷	۰/۰۸۴	۰/۰۰۱	-۰/۱۸۸**	۰/۱۴۹	۰/۰۸۱	۰/۰۰۱	۰/۴۱۲*	۰/۶۱۰	۰/۰۲۹	۰/۲۵۲	-۰/۰۶۵	۱	۱	۰/۳۹۹	۰/۰۴۷
دسته آگاهی	۰/۲۷۲	۰/۰۶۲	۰/۱۲۵	۰/۰۸۶	۰/۰۳۰	۰/۱۲۲	۰/۸۴۰	۰/۰۱۱	۰/۳۲۵	-۰/۰۵۵	۰/۸۲۹	۰/۰۱۲	۰/۷۰۰	-۰/۰۲۲	۰/۳۹۹	۰/۰۴۷	۱	۱

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).
*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

[Downloaded from jnarmed.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.30491/5.1.31]

بحث

رعایت حقوق بیماران یکی از مهمترین مولفه‌های ارائه یک مراقبت انسانی و اخلاقی است. با وجود افزایش آگاهی پرستاران و دیگر کارکنان بهداشتی از حقوق بیمار در طی سال های اخیر و به دنبال تلاش ها و تاکیدهای بین المللی و ملی در این خصوص، از جمله تدوین و انتشار منشور حقوق بیماران در ایران، یافته های این مطالعه بیانگر میزان آگاهی پرستاران از حقوق بیماران و میزان رعایت آن در پرستاران بوده و تاییدی بر این موضوع است که داشتن آگاهی به تنهایی برای رعایت این حقوق کفایت نمی‌کند. لذا یافته های این پژوهش علاوه بر تعیین میزان آگاهی پرستاران از حقوق بیمار در بیمارستان های مورد مطالعه، به بررسی میزان عملکرد آنها در این خصوص پرداخت.

بر اساس نتایج حاصل در بیمارستان‌های نظامی مورد مطالعه بیشترین سابقه کار مربوط به پرستارانی بود که در بیمارستان شیراز مشغول خدمت بودند ۶/۲۴±۹/۲۳ سال و کمترین مربوط به بیمارستان بوشهر با ۴/۸۴±۵/۴۷ سال است. با توجه به اهمیت سابقه کار در ارائه خدمات با کیفیت و مطلوب و از طرفی اهمیت آگاهی از حقوق بیمار و رعایت آن، نیاز به آموزش بیشتر پرسنل جدیدالورود با توجه به بافت جوان پرسنل شاغل پرستاری می‌باشد. بدیهی است این فعالیت نیز مانند هر فعالیت سازمانی دیگر مستلزم برنامه‌ریزی اصولی و صحیح است. با توجه به اینکه بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر اکثر مشارکت کنندگان مدرک کارشناسی پرستاری داشتند، لذا می‌توان گفت اکثریت پرسنل شاغل به عنوان پرستار در سطح نسبتاً بالایی از نظر تحصیلات قرار دارند. این امر می‌تواند بر روی میزان آگاهی پرستاران تاثیرگذار باشد. هر چند تجارب بالینی نیز در شغل پرستاری می‌تواند بر عملکرد و حتی آگاهی پرستاران تاثیرگذار باشد. بر اساس یافته های مطالعه حاضر بیشتر پرستاران مورد مطالعه دارای جنسیت زن بودند و از نظر وضعیت تاهل بیشتر جمعیت پرستاران مورد مطالعه را افراد متاهل تشکیل دادند که در واقع می‌تواند نمایانگر ترکیب پرسنلی پرستاران شاغل در بیمارستان‌های آموزشی مورد مطالعه باشد. در تمامی بیمارستان‌های نظامی مورد مطالعه، از نظر محل خدمت پرستاران، بیشترین فراوانی مربوط به اشتغال در بخش اورژانس بود. یکی از حساسترین بخش های مراقبتی بیمارستان ها بخش اورژانس است (۱۹). در این بخش حیاتی علاوه بر حل مشکلات فوری، ایجاد مدیریت کیفی دراز مدت و برنامه ریزی جامع اهمیت بسزایی دارد. باتوجه به این مهم لزوم آموزش پرستاران این بخش نیز بیش از پیش احساس می‌شود (۱۹،۲۰). مطالعات اکبری و همکاران بر روی کارکنان اورژانس تبریز حاکی از آن است که دوره های آموزشی برای پرسنل بخش اورژانس در بالا بردن دانش و بینش افراد موثر بوده و بین برگزاری دوره های آموزشی در خصوص حقوق بیماران و بهبود عملکرد کارکنان رابطه معنی داری وجود دارد (۲۰).

با توجه به اینکه پرستاران جوان در صورت ورود به محیط کار احتمالاً در امر آموزش، همکاری و مشارکت بیشتر خواهند داشت و آموزش در آنان سهل خواهد بود، لذا مدیران و سیاستگذاران در برنامه‌ریزی‌های آینده برای آگاهی بیشتر پرستاران از حقوق بیماران و از سوی دیگر افزایش کیفیت ارائه خدمات می‌توانند برنامه های آموزشی مدونی در نظر بگیرند. مطالعات مختلف نشان می‌دهد که هم میزان آگاهی از حقوق بیمار و هم میزان رعایت آن در شرایط مناسبی قرار ندارد (۱۳). هوشمند و همکاران در مطالعه خود دریافتند که پرستاران مورد مطالعه در مورد حق بیمار در دریافت اطلاعات ضروری در مراحل تشخیص، درمان و سیر پیشرفت بیماری از آگاهی متوسطی برخوردار هستند (۱۳). بر اساس نتایج مطالعات انجام شده در زمینه حقوق بیمار، منشور حقوق بیمار به خوبی در بین پرسنل مراقبت درمانی شناخته نشده یا در صورت آگاهی داشتن هنوز به نحو مطلوب اجرا نمی‌شود (۲۰).

به لحاظ وضعیت آگاهی پرستاران نظامی مورد مطالعه در زمینه حقوق بیمار ۴۹/۲ ٪ پرستاران در وضعیت خوب و ۴۷/۹ ٪ در وضعیت عالی قرار داشتند. بعبارت دیگر حدود نیمی از پرستاران از حقوق بیماران آگاهی داشتند. نتایج محمدخانی و همکاران نشان داد آگاهی و رعایت حقوق بیمار توسط پرستاران متوسط بوده اما تعهد حرفه‌ای پرستاران در سطح مطلوب است (۲۱). بر اساس یافته‌ها در مطالعه حاضر حدود نیمی از پرستاران در بیمارستان‌های نظامی مورد مطالعه آگاهی مناسبی از حقوق بیمار نداشتند لذا این مساله ضرورت اطلاع رسانی هر چه بیشتر به پرستاران را نمایان می‌کند. این در حالی است که از نظر عملکرد در زمینه حقوق بیمار در پرستاران مورد مطالعه ۷۱ ٪ در وضعیت عالی قرار داشتند. با توجه به اینکه مفهوم حقوق بیمار مقوله‌ای است که هنوز جای بحث و بررسی فراوان دارد و هر قدمی برای شناخت و گسترش آن برداشته شود می‌تواند کادر درمان را در جهت ارائه مراقبت مبتنی بر حقوق انسانی و اخلاقی و بیماران را نیز در جهت دریافت چنین خدمتی یاری کند. براساس یافته‌های مطالعه بین بیمارستان‌ها از نظر آگاهی و عملکرد اختلاف معناداری وجود داشت و همچنین سطح عملکرد بین بیمارستان‌ها اختلاف معناداری داشتند. با وجود اینکه سال‌های متمادی از تاکید بر رعایت حقوق بیمار و نصب منشور آن در بیمارستان‌ها می‌گذرد، لازم است با انجام اقداماتی از قبیل تشکیل و برگزاری کلاس‌های آموزشی برای پرستاران در جهت افزایش آگاهی آنان اقدام شود. می‌توان چنین استنباط کرد که هر چند هنوز یافته های برخی پژوهش ها حاکی از ارتباط میزان آگاهی پرستاران با چگونگی رعایت این حقوق است و لذا هر قدر که پرستاران در این زمینه آگاهی بیشتری داشته باشند، رعایت آن نیز بیشتر مورد توجه و اجرا قرار می گیرد (۲۲)، اما در بسیاری از موارد به دلیل وجود عوامل مداخله گر بیرونی، آگاه بودن از حقوق بیماران با امکان رعایت آن همراه نیست. رعایت حقوق بیمار الزاماتی را می‌طلبد که در بسیاری از موارد از کنترل فرد ممکن

[Downloaded from jmarmed.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.30491/5.1.31]

است خارج باشد. هر چند نتایج مطالعه حاضر بیانگر سطح بالایی از آگاهی در اکثر بیمارستان های مورد مطالعه بود، اما نتایج سایر مطالعات (۲۳،۲۴) موارد متعددی از بی توجهی و نادیده گرفتن حقوق بیماران را گوشزد می‌نماید. لذا در این راستا پیشنهاد می‌گردد با تلاش و همکاری چندبخشی همراه با مشارکت مردم، ارائه کنندگان و سیاستگذاران حوزه سلامت برای ارتقای هر چه بهتر و بیشتر رعایت حقوق بیمار در بیمارستان‌ها اقدام نمایند.

در زمینه رعایت حقوق بیماران در مراکز درمانی دو اصل اساسی باید مورد توجه قرار گیرد. اصل اول آموزش است؛ بیماران باید نسبت به حقوق خود آگاهی کسب نمایند. تا هنگامی که بیماران از حقوق و تعهدات متقابل خود مطلع نباشند، خواستار رعایت آن نیز نخواهند بود یا اینکه اعتراض خود را به نحو نادرستی ابراز می کنند. از طرف دیگر ارائه کنندگان نیز باید به حقوق بیماران و عواقب احتمالی عدم رعایت آن آگاهی کسب نمایند. اصل دوم، ضمانت اجرایی منشور حقوق بیمار است. آموزش حقوق بیمار به کارکنان و بیماران باید در راس برنامه های مدیران و تصمیم گیران سازمان قرار گیرد. این امر از طریق نرم‌افزارهای مدیریتی و آموزشی بیمارستان، پمفلت، بروشور، و پوستر امکانپذیر خواهد بود. در این صورت بیمارستان به اهداف اصلی خود که ارائه خدمات اثربخش، کارامد، عادلانه و با کیفیت بالا به بیماران می‌باشد، خواهد رسید. ایجاد و تقویت ضمانت اجرایی برای منشور حقوق بیمار و تشویق پرستارانی که رعایت منشور حقوق بیماران را در دستور کار خود قرار می دهند از راهکارهای پیشنهادی جهت ارتقای آگاهی و عملکرد پرستاران و کادر درمانی در بیمارستان در رعایت حقوق بیماران می‌باشد. ارائه برنامه های آموزشی برای کل جامعه، بیماران و ارائه دهندگان خدمات در زمینه حقوق بیماران، درگیر کردن رسانه‌ها جهت افزایش آگاهی و اطلاع رسانی موارد مربوط به حقوق بیماران و پیگیری موارد نقض حقوق بیماران، تصویب قوانین و مقرراتی برای تضمین رعایت حقوق بیمار و طراحی برنامه‌های مشخص برای نظارت و پایش رعایت قوانین و مقررات در زمینه حقوق بیمار از مواردی است که جهت ارتقای آگاهی و عملکرد در زمینه حقوق بیمار در بیمارستان پیشنهاد می‌گردد.

از محدودیت‌های مطالعه حاضر می‌توان به اپیدمی کرونا اشاره کرد که دسترسی به پرستاران را مشکل ساخته و موجب کند شدن روند توزیع و جمع آوری پرسشنامه گردید و از طرفی بیمارستان‌های مورد مطالعه به شکل پراکنده در مناطق مختلف کشور بودند که این موضوع زمان برشدن پیشرفت کار و هزینه‌های سنگین را دربرداشت.

نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه حدود نیمی از پرستاران در بیمارستان‌های نظامی مورد مطالعه آگاهی مناسبی از حقوق بیمار نداشتند، لذا ضرورت آموزش و اطلاع رسانی هر چه بیشتر به پرستاران نمایان می‌شود. پیشنهاد می‌شود که آموزش حقوق بیمار به کارکنان و بیماران در راس برنامه‌های مدیران و تصمیم گیران سازمان قرار گیرد.

تشکر و قدردانی: این مطالعه حاصل طرح تحقیقاتی با شناسه اخلاق IR.BMSU.REC.1398.305 است. بدینوسیله از همکاری و مشاوره های معاونت پژوهش و فن آوری (واحد توسعه تحقیقات بالینی بیمارستان بقیه الله) تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

نقش نویسندگان: همه نویسندگان در نگارش اولیه مقاله یا بازنگری آن سهیم بودند و همه با تایید نهایی مقاله حاضر، مسئولیت دقت و صحت مطالب مندرج در آن را می پذیرند.

تضاد منافع: نویسندگان تصریح می کنند که هیچ گونه تضاد منافعی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

منابع

1. Negarandeh R, Oskouei S F, Ahmadi F, Nikravesh M. The nature of patient support. J Adv Med Biomed Res. 2005; 13(53):29-38.
2. Dadashi M, Habibi RA, Alipour S, Ghoreishi SR, Abbasi N, Soltani-Kermanshahi M. Awareness and Observance Rate of the Patients' Rights Charter in General Hospitals; The Perspectives of Iranian Patients. Hospital topics. Epub. 2019;97(2):66-72. doi:10.1080/00185868.2019.1608884
3. Ganjoo M, Bagherzadeh R, Momeni Kh, Koushesh F, Ebrahimi A. Investigating the effect of patient rights charter workshop on the knowledge of operating room technologists' students in Bushehr University of Medical Sciences in 2019. Scientific Journal of Nursing, Midwifery and Paramedical Faculty. 2021;6(4): 46-54.
4. Behnia O, HosseinPour M, Zarea K. The Analysis of Team Working facilitating factors among nurses working at Training centers Affiliated With the University of Jondi shapour in Ahvaz. Scientific Journal of Hamadan nursing & Midwifery faculty. 2016; 24(4) doi:10.21859/nmj-24045
5. Thapa K, Samson VW. A study to assess the knowledge and attitude of staff nurses regarding human rights of mentally ill patients at selected hospitals of Bangalore, India. Journal of Kathmandu Medical College. 2017;6(19):27-31. doi:10.3126/jkmc.v6i1.18583
6. ParsaPour A, Malek Afzalii M, Allaedini H, Bagher Larijani F. Attitude of patients, doctors and nurses on the patient's rights. Iran J Med Ethics Hist Med .2009; 1(3): 79-90.

[Downloaded from jmarmed.ir on 2026-11-11]
[DOI: 10.30491/5.1.31]

7. Gurung T, Neupane S. Knowledge and Attitude Regarding Patients Right among Nurses in a Teaching Hospital: A Descriptive Cross-sectional Study. JNMA J Nepal Med Assoc. 2020;58(222):88-93. doi:10.31729/jnma.4661
8. Abeir H, Abozied AM, Entisar M, Hoda E. Mental Health Nurses' Knowledge Regarding Patients' Rights And Patients' advocacy. NILES journal for Geriatric and Gerontology. 2022;5(2): 307-324. doi:10.21608/niles.2022.243510
9. Hakimelahi H, Rasekh Jahromi E, Tafvizi M, Kalani N, Hatami N, Dezhkam L. Nurses 'awareness of patients' rights: A systematic review of studies conducted in Iran. Journal of Education and Ethics in Nursing. 2022;10 (3and4):56-67.
10. Parsapoor A, Bagheri A, Larijani B. Patient's right charter in Iran. Journal of Med Ethics Hist. 2010: 39- 47.
11. Joolaee S, Tschudin V, Nikbakht-Nasrabadi A, Parsa-Yekta Z. Factors affecting patients' rights practice: the lived experiences of Iranian nurses and physicians. International Nursing Review. 2008;55(1):55-61. doi:10.1111/j.1466-7657.2007.00584.x
12. Abbasinia M. Patient advocacy in nursing: A concept analysis. Research Article Find in PubMed.2019 doi:10.1177/0969733019832950
13. Hushmand S, Joolaee S, Mehdad N, Bahrami A. Knowledge of nurses working in teaching hospitals in Tehran about patient rights and the factors that make up the observance of rights from their point of view. Hayat. 2006;12(4):57-66.
14. Hakan M, zdemir O, Akc T. Ergo¨nen, Ersel So¨nmez, I. O¨ zgu¨r Can, Serpil Salacin:The approach taken by the physicians working at educational hospitals in I˙zmir towards patient rights, Patient Education and Counseling 61. 2006: 87-91 doi:10.1016/j.pec.2005.02.013
15. Seyyed Rasouli E, Yazdanpur M. Examining the patients' views regarding the observance of their rights in health care centers in Tabriz. The national conference on ethics in nursing, Vice-Chancellor of Medicine and Medicine, Department of Nursing and Midwifery in cooperation with prayer training centers of Shiraz. 2005.
16. Gholami M, Khojastefar M, Moravej H, Kavosi Z. Evaluation of patients' expectations and observation of their rights in the emergency department of Nemazee Hospital during 2015. ijme. 2016:50-62.
17. Rajabipoor Meybodi A, Mohammadi M, Arjmandi H. A Qualitative Approach to Ethical Challenges of Iranian Nurses during the COVID-19 Pandemic. Novelty in Clinical Medicine. 2022; 1(3): 156-162. doi: 10.22034/ncm.2022.336675.1035
18. Nasiriany KH, Salemi S, Salman- Yazdy N, Hosseini F. How nurses respect patient's rights. IJN 2002,15(32and33):8-14. URL: http://ijn.iums.ac.ir/article-1-87-fa.html.
19. Khosravi Shams A, Sorani H, Pouriamfard E, Shamsipour M. The effect of implementing the optimization plan in providing emergency services. Journal of Shahrekord University of Medical Sciences. 2022;7(2):71-80.
20. Akbari Vanehabad, M. investigating the effect of training courses on improving the performance of emergency workers in Tabriz city, the first national training conference in Iran. Tehran. 2013. https://civilica.com/doc/132950
21. Mohamadkhani Shahri L, Havaei M, Haji Rafiei E, Bagherinia M, Tajvidi M. Correlation between professional commitment and awareness and compliance with the Charter of Patients' Rights in Nursing and Midwifery Staff. JMIS. 2020; 6 (4):21-30 doi:10.29252/jmis.6.4.21
22. Ersoy N, Alton Y. Tendency of nurses to undertake the role of patient advocate. Eubios Journal of Asian and International Bioethics. 1997; (7): 167-70.
23. Ledo R, Salas L, Gonzalez, et al. The rights of the hospital patient: the knowledge and perception of their fulfilment on the part of the professional. The Group in Catalonia of the Spanish Society of Care for the Health Services User. Rev Clin Esp. 1998; 198(11): 730-5.
24. Mossadegh Rad AM. Comparative study of patient's bill of rights in Iran and the world. Social Insurance Quarterly. 2003,5 (14): 240-705.

[Downloaded from jmarmed.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.30491/5.1.31]